

Izhodišča za novo filmsko politiko

Miran Zupanič

Ministrstvo za kulturo je marca 2011 objavilo »Analizo stanja na področju kulture s predlogi ciljev za Nacionalni program za kulturo 2012–2015«¹ (v nadaljevanju Analiza) in poziv k javni razpravi o Analizi. V nadaljevanju povzemam del svojega odziva, ki se nanaša na poglavje o filmski in avdiovizualni dejavnosti.

Tako kot pri večini drugih dejavnosti tudi pri filmski Analizi **ne vsebuje podatkov o tem, kako je bil realiziran veljavni Nacionalni program za kulturo (dalje NPK)**, kateri cilji so bili uresničeni in kateri ne. Zato iz nje ni razvidno, da **ključni ukrep**, ki naj bi zagotovil uresničenje 1. cilja NPK 2008–2011 na tem področju (»oblikovanje skladnega in razvojno naravnane sistema izvedbe nacionalnega filmskega programa in drugih avdiovizualnih del«), **ni bil uresničen**. Država namreč ni sprejela krovnega zakona o avdiovizualni kulturi, s katerim naj bi do leta 2010 »celovito uredila status ključnih subjektov, ki delujejo na avdiovizualnem področju«. Nesprejetje tega zakona ne odpira le vprašanja, ali je država uresničila 1. cilj, ampak tudi, ali so bili uresničeni ostali cilji veljavnega NPK. **Predlagam, da ministrstvo dopolni poglavje o filmski in avdiovizualni dejavnosti Analize s pregledom realizacije ciljev iz NPK 2008–2011 ter analizo vzrokov, ki so onemogočili njihovo realizacijo. V NPK 2012–2015 naj uvrsti tudi tiste cilje, ki v obdobju 2008–2011 niso bili realizirani.**

Čeprav je bil Slovenski filmski center (v nadaljevanju SFC) kot pravni naslednik Filmskega sklada RS vpisan v sodni register 20. januarja 2011 in je takrat tudi začel z delom, Analiza (datirana na 28. marec 2011) za osrednjo javno ustanovo na filmskem področju **površno** navaja Filmski sklad RS.

Analiza nameni veliko pozornost Filmskemu studiu Viba film Ljubljana (v nadaljevanju Viba). Pri izrisovanju položaja te javne ustanove, ki poleg SFC edina v državi neposredno omogoča domačo filmsko ustvarjalnost, je Analiza **neobjektivna, nepopolna in zavajajoča**. Pisana je z očitnim namenom **prepričati bralca** v neučinkovitost Vibe ter **nujnost uvedbe javnozasebnega partnerstva** z zasebnimi podjetji, ki izvajajo enake storitve. Analiza pri problematiziranju učinkovitosti Vibe zamolči ali v nezadostni meri osvetli ozadje naslednjih pomembnih dejstev:

- Viba kot javna ustanova, ki naj omogoča tehnično izvedbo nacionalnega filmskega programa, je bila **ustanovljena z namenom izvajanja te javne službe in ne z namenom nastopanja na trgu**. Zato gre njeno učinkovitost meriti po tem, kako učinkovito izvaja svojo javno službo, in ne po deležu prihodkov, ki jih ustvari na trgu. Tam je prisiljena delovati, ker ji ministrstvo za kulturo ne zagotavlja dovolj denarja za izvajanje javne službe, prav tako pa ne stori nič, da bi jo na sistemski ravni povežalo z javnimi ustanovami, ki izvajajo sorodne dejavnosti, in jo s tem izvzelo s trga.

- Analiza ne izpostavi dejstva, da **Viba ne more avtonomno razporejati svojih tehničnih in kadrovskih kapacitet** ter jih optimizirati tako, da bi presežke, ki niso

potrebni za realizacijo nacionalnega filmskega programa, lahko ponudila trgu z največjim možnim ekonomskim učinkom. Kot izvajalec tehničnih storitev je namreč **odvisna od programskih odločitev**, ki jih sprejema SFC. Zamude, ki so posledica zakasnelih razpisov na SFC ter drugih programske-produkcijskih danosti, se nujno odražajo tudi v manjši izkoriščenosti Vibe.

- Analiza poudarja problem zastarevanja Vibine opreme in nujnost investicijskih vlaganj –partnerje za to prepozna med zasebnimi podjetji. Ob tem ne interpretira lastnih podatkov, da je **ministrstvo za kulturo z drastičnim znižanjem sredstev za investicijsko vzdrževanje** (»185.000 EUR v letu 2008, 100.000 EUR v letu 2009 in 15.000 EUR v letu 2010«, str. 220) **Vibo pripeljalo v položaj, ki bi ga bilo zdaj po prepričanju tega ministrstva potrebno reševati s povezovanjem »s sorodnimi podjetji v zasebni lasti«**.

- Čeprav ima Viba vsega 15 zaposlenih, Analiza problematizira tudi to število: »Pravilen način dela v filmski in AV-produkciji bi moral biti projektni, čemur pa sistem javnih uslužbenecv ne more ustrezati.« (str. 226) Pri tem ne odgovori na vprašanje, **kako bodo projektno angažirani zunanji sodelavci skrbeli za (za zdaj še javno) filmsko tehniko**.

- Pripisovanje »priviligeranega položaja« Vibi v primerjavi s ponudniki tehničnih storitev iz zasebnega sektorja (str. 221) kaže na temeljno nerazumevanje oziroma nesprejemanje dejstva, da Viba izvaja javno službo, da je vložek Vibe v produkcijo **javni oziroma državni vložek**. Enakega očitka bi po tej logiki moral biti deležen tudi SFC, češ da »neložalno« financira filmsko produkcijo.

Predlagam, da ministrstvo za kulturo v delu, ki se nanaša na položaj Filmskega studia Viba film Ljubljana, dopolni Analizo z objektivnimi, verodostojnimi in netendencioznimi podatki, načrte o morebitnem javnozasebnem partnerstvu pa utemelji z ustreznimi izračuni in jasnim konceptom, kako bo zavarovalo javni interes slovenske kinematografije po lastni tehnični bazi.

Kot alternativo javnozasebnemu partnerstvu naj ministrstvo za kulturo predstavi model, po katerem bi proste kapacitete Vibe povezali s sorodnimi javnimi ustanovami s tega področja (RTV Slove-

¹ Op. ured: Analiza je v celoti dosegljiva na spletni strain MzK (<http://bit.ly/10Xg2t>).

nija, Univerza v Ljubljani ...) ter se z izvzetjem Vibe s trga izognili očitkom, da ne-
lojalno konkurira zasebnemu sektorju. Ob neargumentiranem vsiljevanju javnozasebnega partnerstva Vibi se ministrstvo ne bo moglo izogniti očitkom, da bolj kot javni interes uveljavlja kapitalski interes tistih podjetij, ki naj bi jim ta javni zavod domnevno ne-
lojalno konkuriral.

V Analizi navedena trditev, da se je s sprejetjem zakona o Slovenskem filmskem centru, javni agenciji Republike Slovenije, »sklenila celostna rešitev financiranja oziroma državne podpore kinematografski dejavnosti v Sloveniji« (str. 220), **ne ustreza resnici, saj zakon ni v ničemer uredil položaja Vibe**, ki je ob SFC temeljni dejavnik javne podpore slovenski kinematografiji. Ob tem prihaja Analiza v protislovje sama s seboj, saj sprejetje »celostne rešitve« izključuje potrebo po spreminjanju statusa Vibe.

Analiza (str. 221) izkazuje **podcenjujoč odnos do ustvarjalcev**. Kot izvajalce javnega interesa za kulturo namreč prepoznava le producente, ki so sicer pomemben dejavnik, a so brez prispevka vseh, ki filme ustvarjamo, nemočni, obenem pa tudi finančno izjemno šibki. To ugotavlja tudi Analiza z opozorilom, da so producenti »večinoma ali v celoti odvisni od državnih subvencij« ter da so tudi kadrovske šibke: »V primeru gospodarskih družb gre tipično za družbo z enim oz. največ tremi zaposlenimi«.

Strinjam se z ugotovitvijo, da ni medresorskega sodelovanja med ministrstvom za visoko šolstvo in ministrstvom za kulturo (str. 222) pri zagotavljanju pogojev za izvedbo praktičnega umetniškega dela. Tako kot za vsa druga področja velja to tudi za filmsko področje. **Ta problem bi bilo nujno potrebno reševati v okviru posebnega poglavja NPK**. Vsekakor bi bila Analiza popolnejša, če bi opozorila na pomen visokošolskega izobraževanja za filmske in avdiovizualne poklice ter na visoko raven in mednarodno odmevnost študijskih produkcij AGRFT, ki predstavlja pomemben prispevek k slovenski filmski in avdiovizualni kulturi.

Trditev, da država namenja »izjemno visoka sredstva« filmski dejavnosti (str. 224),

ne ustreza dejanskemu stanju. Že tabela 1 (str. 223) opozarja na padajoč indeks rasti financiranja te dejavnosti. Še bolj zgovorna pa je preglednica na strani 599, iz katere je razvidno, da je delež sredstev za filmsko dejavnost v letu 2009 znašal 2,76 % sredstev državnega proračuna za kulturo. Istega leta je bil delež sredstev za uprizoritveno dejavnost 13,1 %, glasbeno dejavnost 14,49 %, vizualne umetnosti 4,83 %, založništvo 3,04 %, knjižničarstvo 5,69 % ... Podatki kažejo na izjemno podfinanciranost filmske dejavnosti, kar je eden temeljnih razlogov za trajno krizo tega področja, česar pa Analiza ne prepozna.

Analiza kot 1. cilj NPK predlaga »*krepitev gospodarskega sektorja televizijske in filmske produkcije*«. Pričakovali bi, da bo ministrstvo za najpomembnejši cilj postavilo **oblikovanje celovitega in delujočega državnega sistema za uresničevanje javnega interesa za filmsko in avdiovizualno kulturo**. Sedaj predlagani cilj vsebuje jasno sporočilo, da se država temu odpo-veduje in da je **prvi cilj kulturne politike z javnim denarjem financirati gospodarsko dejavnost zasebnih podjetij oziroma z javno infrastrukturo omogočati njihovo delovanje**. To potrjujejo tudi ukrepi:

a.) »*Oblikovanje pogojev za stimulatívno dodeljevanje sredstev podjetjem, ki izkazujejo uspešno dejavnost na področju trženja, učinkovite izrabe sredstev in vlaganja v projekte*«. Ministrstvo za kulturo s tem odpira vrata novemu načinu financiranja, ki **ne temelji na kvaliteti individualne in skupinske filmske ustvarjalnosti ter njeni estetski in družbeni relevantnosti**, ampak na **ekonomski uspešnosti podjetij**, ki filmsko dejavnost izvajajo. Zaradi dvoumne dikcije ni jasno, ali so mišljena podjetja s področja trženja (marketinga), ki v zadnjem času zaradi krize na matičnem področju pospešeno vstopajo v prostor kinematografskih produkcij, ali podjetja, ki uspešno tržijo svoje filmske projekte.

b.) »*Smiselne povezave Filmskega studia Viba film Ljubljana s sorodnimi podjetji v zasebni lasti ...*«. **Ta ukrep omogoča delovanje zasebnih podjetij s sredstvi javne infrastrukture ter neizbežno vodi v razgradnjo javnega sektorja na filmskem področju**.

Analiza kot 2. cilj NPK predlaga »sistemsko digitalizacijo« kot razširitev 4. cilja ve-

ljavnega NPK«, »*uvajanje novih tehnologij ter ustvarjanje drugih pogojev za širjenje avdiovizualne kulture*«. Ob načelnem strinjanju s tem ciljem moram opozoriti, da **pričakovani rezultat »manjši produkcijski stroški« ne temelji na izraženu ali strokovno utemeljenem argumentu**. Velja lahko za dokumentarni film ali nizkopračunsko produkcijo, v kateri predstavlja strošek filmskega traku in laboratorijskih storitev velik delež v ceni filma, zagotovo pa digitalna produkcija ne znižuje proizvodne cene zahtevnejših igranih filmov.

Analiza kot 3. cilj NPK predlaga »*razpršitev financiranja*«. Ta cilj je v **nenavadnem protislovju** s 1. ciljem, ki predvideva neposredno državno financiranje zasebnih podjetij, medtem ko 3. cilj stremi k oblikovanju nabora ukrepov, ki naj bi zasebni sektor spodbudili k vlaganju v posamezne projekte. Glede na dosedanje neuspešne poskuse pri uvajanju davčnih olajšav se zamisel o sistemu »davčnih olajšav in spodbud za vlaganja finančnih in drugih sredstev v filmske in AV-projekte« **kaže kot nerealna in neizvedljiva, dokler ne dobi soglasja na vladni ravni**.

Pričakovanje, da bo gospodarski sektor sodeloval »pri razvoju profesionalne infrastrukture in tehnologije«, ostaja brez prepričljive podlage najmanj tako dolgo, dokler ne bo ministrstvo za kulturo jasno odgovorilo na vprašanje, **kdo in s čigavim denarjem bo to sodelovanje gospodarskega sektorja plačal**.

Predlagam, da ministrstvo za kulturo na novo pripravi poglavje o filmski in avdiovizualni dejavnosti – vključno s predlogi ciljev in ukrepov za NPK 2012–2015. Sedanji pristop namreč ne zasluži oznake »analiza«, saj z odsotnostjo empiričnega, objektivnega in analitičnega pristopa ne izpolnjuje temeljnih metodoloških pogojev. Manko relevantnih dejstev, prizadevanja za objektivni izris dejanskega stanja ter nezmožnost oblikovanja celostnega koncepta spodbujanja filmske in avdio-vizualne kulture v javnem interesu zdaj v gradivu nadomeščajo vrednostne ocene in pristranske, strokovno šibko utemeljene sodbe ter odkrito prizadevanje za afirmiranje zasebnih kapitalskih interesov na račun javne kulturne infrastrukture.